

УДК 347.921.3(477)ЄС

УЧАСТЬ ТРЕТІХ ОСІБ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ В УКРАЇНІ ТА В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Шапиро Вікторія Сергіївна,

канд. юрид. наук,

ст. викладач кафедри кримінально-правових дисциплін
та судочинства ННІ права,

Сумський державний університет

Сітало Юрій Сергійович,

студент III курсу НІ права,

Сумський державний університет

В Україні в цивільному процесі поряд із позивачем та відповідачем можуть приймати участь й інші особи, такі як : представники, заінтересовані особи, треті особи та інші. Участь кожної з даних осіб є доволі важливою та необхідною при розгляді цивільних справ, але питання участі третіх осіб ще не є цілком та повністю вивченим та описаним, саме тому, дана стаття присвячена розгляду цього питання. У статті досліджується та аналізується участь третіх осіб у цивільному процесі в Україні та в країнах Європейського Союзу. Детально вивчається та описується поняття «третіх осіб», визначаються їхні види в залежності від ступеню зацікавленості у результаті справи, а також досліджуються особливості кожного з видів третіх осіб. Вивчається та описується відмінність між третіми особами, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору та третіми особами, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору у цивільному процесі, проводиться їх часткове порівняння. Також описується порядок та способи залучення третіх осіб під час розгляду справ в цивільному процесі, визначається їх правове та процесуальне становище, а також права та обов'язки залежно від їхнього ступеня зацікавленості в результаті справи. Особлива увага приділяється дослідженню та опису особливостей участі третіх осіб у цивільному процесі в різних країнах Європи та Європейського Союзу, таких як : Франція, Польща, Угорщина, Болгарія та інші, а також проводиться їх порівняння з участю третіх осіб у цивільному процесі в Україні. Дана стаття є доволі конструктивною та обґрунтованою, тому має бути цікавою для студентів, науковців, політиків, а також осіб, які цікавляться даною тематикою.

Ключові слова : треті особи, цивільний процес, Україна, Європейський Союз.

Shapiro V. S., Sitalo Yu. S. Involment of Third Parties in Civil Proceedings in Ukraine and in the Countries of the European Union. In Ukraine in civil process along with the plaintiff and the defendant can participate other persons too, such as representatives, stakeholders, third persons and others. The participation of each of these persons is highly important and necessary in civil cases, but the question of the participation of third persons is not fully studied and described yet. That is why this article is devoted to consideration of this issue. The article investigates and analyses the participation of third persons in civil proceedings in Ukraine and in the countries of the European Union. Studied in details and described the concept of "third persons" are identified by their types depending on the degree of interest in the outcome of the case, and examines the features of each of

the types of third persons. Studied and described the distinction between third persons who declare independent requirements concerning a subject of dispute by third persons who do not declare independent requirements concerning the subject of dispute in civil proceedings, conducted a partial comparison. Also describes the procedures and methods the involvement of third persons during consideration of cases in civil proceedings, determined by their legal and procedural position and rights and obligations depending on their degree of interest in the outcome of the case. Special attention is paid to the study and description of the participation of third persons in civil proceedings in the different countries of Europe and the European Union such as France, Poland, Hungary, Bulgaria etc. and compares them with the participation of third persons in civil proceedings in Ukraine. This article is quite constructive and reasonable so have to be very interesting for students, scientists, politicians, and persons interested in this subject.

Keywords : third person, civil process, Ukraine, the European Union.

При розгляді кожної цивільної справи існує дві сторони. Але процесуальне вирішення цивільного спору між позивачем і відповідачем може бути ускладнене вступом третіх осіб. Головною ознакою, між третіми особами та особами, які сприяють при розгляді справи, є юридична зацікавленість, оскільки наслідки розгляду судом спірної справи між сторонами не можуть вплинути на їх правове становище. Тому в даній статті я хочу дослідити та проаналізувати особливості участі третіх осіб у цивільному процесі в Україні та в країнах ЄС, оскільки на сучасному етапі розвитку нашої держави відбувається адаптація законодавства до європейських стандартів і дане питання, на мою думку, є доволі актуальним.

Треті особи є суб'єктами цивільних правовідносин, котрі вступають у вже порушену судом справу з метою захисту своїх власних суб'єктивних прав та охоронюваних законом інтересів [1, с. 107]. Вони наділені матеріально-правовою зацікавленістю, яка, як правило, повинна суперечити інтересам позивача або відповідача. Потрібно відзначити, що правовий статус третіх осіб дещо подібний до прав та обов'язків сторін. Тому щодо участі третіх осіб можуть застосовуватися положення про процесуальну співучасть та процесуальне правонаступництво.

За ступенем зацікавленості в результаті справи треті особи можуть заявляти самостійні вимоги щодо предмета спору і мають право вступити у справу до закінчення судового розгляду, пред'явивши позов до однієї чи обох сторін.

Заява про самостійну вимогу на предмет спору між сторонами, яка пред'являється за їхньою справою, не може свідчити про наявність самостійних прав на предмет спору, оскільки дані права можна визначити тільки за рішенням суду вже після розгляду справи по суті.

Особливим при участі у цивільному процесі третіх осіб, котрі заявляють самостійні вимоги, є

те, що вони мають право порушувати окремий самостійний процес з метою захисту своїх прав. Але для економії процесуальних засобів і недопущення ухвалення різних за змістом рішень суд повинен розглядати дві правові вимоги: перша - позивача до відповідача, друга - третьої особи до позивача, відповідача чи до обох сторін.

Позовна заява є процесуальною формою втілення самостійної вимоги третьої особи. Вона мусить відповідати загальним вимогам, які встановлені для таких заяв, а також містити обов'язковий реквізит про обґрунтування правового зв'язку цієї вимоги із вимогою, котра вже є предметом судового розгляду. Залучення до участі у справі третьої особи, що заявляє самостійні вимоги, є неможливим через дію принципу диспозитивності.

Пред'явлення позову третіми особами є можливим у суді першої інстанції, але до ухвалення рішення суду. Після вступу третьої особи, яка заявила самостійні вимоги щодо предмета спору, за її клопотанням справа розглядається спочатку.

Рішення суду про відмову або допуск третьої особи у справі не може бути оскаржена в апеляційному порядку. У випадках, якщо третя особа не буде допущена у процес і ухваленим у справі рішенням будуть визначені її права та обов'язки, то вона відповідно до цивільно-процесуального кодексу України має право на оскарження рішення суду [2, с. 69].

За процесуальним становищем треті особи, які заявляють самостійні вимоги, користуються усіма правами і мають усі обов'язки позивача, але з тією відмінністю, що в інтересах позивача порушується справа у суді, третя ж особа вступає у вже порушену справу, тому об'єднувати цих осіб поняттям "позивач" є неправильно. Участь третьої особи, котра заявляє самостійні вимоги, не повинно породжувати співучасті із стороною, адже, найчастіше, їхні інтереси мають взаємовиключний характер. Тому потрібно

зазначити, що третя особа посідає окреме процесуальне становище у процесі.

Але участь третіх осіб у цивільному процесі можлива і без висування самостійних вимог щодо предмета спору, оскільки вони можуть вступити у справу на стороні позивача або відповідача до ухвалення судом рішення, якщо рішення в справі може вплинути на їх права або обов'язки щодо однієї зі сторін. Тобто, третя особа, яка не заявляє самостійних вимог, просто захищає свої права, свободи та законні інтереси шляхом захисту суб'єктивних прав сторони, на боці якої вона виступає.

Треті особи, котрі не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, можуть залучатися до участі у справі за клопотанням сторін, інших осіб, які беруть участь у справі, або з ініціативи суду.

На відміну від вступу у цивільний процес третьої особи із самостійними вимогами щодо предмета спору, вступ у процес третьої особи без вимог не тягне за собою необхідності розгляду справи спочатку.

Треті особи, які не заявляють самостійних вимог, користуються процесуальними правами і несуть процесуальні обов'язки особи, яка бере участь у справі, а також іншими правами й обов'язками, визначеними процесуальним законом.

Тобто, участь третіх осіб у цивільному процесі в Україні можна умовно розділити на дві категорії: із заявленням самостійних вимог на предмет спору та без заявлення вимог, що, відповідно, тягне за собою різні правові наслідки.

Досліджуючи участь третіх осіб в цивільному процесі країн Європейського Союзу, відразу можна побачити доволі велику схожість з українською процедурою залучення третіх осіб до цивільного процесу. За законодавством багатьох європейських держав третіми особами є ті, що вступають у цивільний процес за власною ініціативою або залучаються до участі однією із сторін у своїх інтересах.

Вступати у процес по справі треті особи можуть шляхом пред'явленням своїх самостійних вимог стосовно предмета спору між сторонами або для участі на боці однієї із сторін. Такий вступ в іноземній процесуальній літературі називається інтервенцією (*interventio*). Для третіх осіб із самостійними вимогами - головний вступ, головна інтервенція (*interventioprincipales*), а для третіх осіб без самостійних вимог - побічний, додатковий вступ або участь, побічна інтервенція (*interventio accessoria*). Третіх осіб називають ще пособниками, оскільки вони в цивільному процесі допомагають захищати права сторони, з якою

перебувають у правовідносинах [3, с. 360]. Але така допомога не є метою участі третьої особи в процесі, а підпорядкована виконанню головного завдання - захисту своїх суб'єктивних прав та інтересів.

Але, незважаючи на всі ці схожості, участь третіх осіб в цивільному процесі в європейських країнах має певні особливості та відмінності. Наприклад, в Англії правова підстава для участі третіх осіб у цивільному процесі - нормативне правило, за яким суд має право допустити до участі в процесі по справі особу, котру необхідно допустити, або ту особу, участь якої в процесі є необхідною для сприяння судові вирішити ефективно і повно питання, що виникають по справі. Але саме в англійському цивільному процесі вступ третіх осіб із самостійною вимогою і залучення третіх осіб для участі в процесі можливі лише в конкретно визначених судовою практикою випадках.

Цивільно - процесуальний кодекс Угорщини передбачає, що участь третіх осіб в цивільному процесі характеризується їх юридичною заінтересованістю в наслідках цивільного спору між сторонами і сприянням його вирішенню на користь сторони з тотожними інтересами.

А у цивільно-процесуальному кодексові Франції встановлено, що треті особи вступають в цивільний процес по справі із самостійними і без самостійних вимог на боці позивача і відповідача за власною ініціативою у всіх випадках за наявності у них заінтересованості в участі у процесі [4, с. 339-341]. Щоб вступити в цивільний процес треті особи із самостійними вимогами повинні звернутися до суду через призначеного ними судового повіреного у будь-якому стані справи, але їх вступ не може затримати провадження в справі, яке пройшло вже певний розвиток. Суд навіть може відхилити заяву про вступ у процес третьої особи. Треті особи із самостійними вимогами користуються правами позивача, перебувають у самостійному становищі і не залежать від процесуального становища сторін.

А от, наприклад, в цивільному процесі Болгарії беруть участь контролюючі та сприяючі сторони - треті особи, які не заявляють самостійних вимог, тобто додаткові сторони. Контролюючою стороною може бути Міністерство фінансів у всіх справах з участю державних організацій на захист їх прав, коли другою стороною є недержавна організація або громадянин. Участь третіх осіб як сприяючої сторони спрямована на одержання сприятливого рішення для однієї з головних сторін.

Цивільним процесом Польщі передбачено, що у справі беруть участь два види третіх осіб: які заявляють правові вимоги на предмет спору між сторонами (основна участь) і котрі приєднуються до сторони (побічна участь). Побічна участь можлива проста і самостійна. При самостійній побічній участі третя особа може діяти в процесі незалежно від сторони, до якої вона приєдналася, а при простій побічній участі її дії не можуть суперечити діям сторони.

Третя особа з побічною участю за згодою сторін може замінити сторону, до якої вона приєдналася.

Залучення третіх осіб на бік позивача чи відповідача можливе за їх ініціативою, коли вони заінтересовані, щоб винесене судове рішення поширило свою чинність на третіх осіб і позбавило їх можливості оспорювати його правильність. Для залучення третіх осіб у процес їм надсилається повістка про виклик до суду. Суд за власною ініціативою може залучити третіх осіб для участі в процесі на боці позивача чи

відповідача. Вступ і залучення третіх осіб у процес можливий також при першому розгляді справи в апеляційному суді.

При участі третіх осіб на стороні позивача чи відповідача їх процесуальне становище наближене до таких осіб, але вони не можуть розпоряджатися об'єктом спору і процесу, висувати нові міркування, подавати докази. Разом зі стороною вони вибувають з процесу.

Отже, з усього дослідженого та проаналізованого матеріалу можна дійти до висновку, що в участі третіх осіб у цивільному процесі в Україні та в країнах Європейського Союзу є багато спільних рис, хоча присутні й певні відмінності. Але оскільки наша держава стала на шлях євроінтеграції та активно наближається до вступу до Європейського Союзу, то все - таки потрібно більше користуватися досвідом та практикою країн Європи при розгляді цивільних справ та регулюванні цивільного процесу..

Використана література :

1. Цивільний процес України : навч. посіб. / О. А. Логінов, О. О. Штефан. - К. : Юрінком Інтер, 2012. - 368 с.
2. Цивільне право України: Навчальний посібник, за заг. ред. І. А. Біркжова, Ю. О. Заїки, Київ, 2004. – 216 с.
3. Цивільний процес : Підручник для студ. юрид. спеціальностей вищих закладів освіти / М. Й. Штефан – 2-ге вид., перероб. та доп. – К.: Ін Юре, 2001. – 696 с.
4. Цивільний процесуальний кодекс Франції : підручник / Захватаєв В. – Істина, 2004 . – 544 с.